

ПРАКТИЧНА ЦИВІЛІСТИКА

УДК 347.952.1/2:347.994.2:616-036.21«COVID-19»
DOI <https://doi.org/10.32837/chc.v0i44.452>

Кушнерук Дмитро Володимирович,
PhD у галузі «Право»,
Генеральний консул України в Сан-Франциско
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6822-8579>

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОПУСТИМІСТЬ РЕКВІЗИЦІЇ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Постановка проблеми. Стаття 41 Конституції України встановлює: «Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається у порядку, визначеному законом. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [1]. В умовах пандемії COVID-19 з метою попередження поширення інфекції встановлювалися численні обмеження, які стосувалися, у тому числі, і права власності. Зокрема, поставали питання, чи не слід вважати тимчасову заборону роботи кафе, ресторанів, кінотеатрів, театрів, спортивних клубів та інших місць скупчення людей, втручанням держави у мирне володіння майном чи навіть позбавлення права власності [2]. Так само постає й питання, чи не слід розглядати такі випадки позбавлення потенційних доходів від підприємницької діяльності як конфіскацію чи реквізицію майна. І чи взагалі допускається реквізиція майна, що перебуває у приватній власності, під час пандемії.

Стан дослідження. Дослідженню реквізиції як підстави припинення права власності були присвячені праці таких вчених, як Н.С. Кузнєцова, О.В. Дзера, І.В. Спасибо-Фатєєва, А.М. Іванов, А.Б. Наконечний, А.М. Горяйнов та ін., однак про-

блематика реквізиції в умовах пандемії COVID-19 практично не ставала предметом спеціальних досліджень. Тут можна згадати лише деякі публікації К.Г. Некіт стосовно захисту прав власників в умовах пандемії COVID-19.

Метою статті є визначення сутності реквізиції та випадків, коли допускається можливість її застосування, зокрема, визначення можливості застосування реквізиції в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 353 ЦК України «у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин з метою суспільної необхідності майно може бути примусово відчужене у власника на підставі й у порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування його вартості (реквізиція). В умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості. Реквізоване майно переходить у власність держави або знищується. Оцінка, за якою попередньому власникові була відшкодована вартість реквізованого майна, може бути оскаржена в суд. У разі реквізиції майна його попередній власник може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо. Якщо після припинення надзвичайної обставини реквізоване майно зберіглося, особа, якій воно належало, має право вимагати його повернення, якщо це можливо. У разі повернення майна особі у неї поновлюється право власності на це майно, одночасно вона зобов'язується повернути грошову суму або річ, яка була нею одержана у зв'язку з реквізицією, з вирахуванням розумної плати за використання цього майна» [3]. Відповідні норми відтворено і в спеці-

альному законодавстві, зокрема в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» [4]. Так, відповідні органи мають право примусового відчуження майна, яке належить особам на праві приватної або комунальної власності, вилучення майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку. Стаття 23 зазначеного Закону встановлює правила відшкодування збитків, заподіяних під час впровадження воєнного стану або повернення майна, що зберіглося.

Загальні засади оголошення воєнного або надзвичайного стану визначені Конституцією України (ст. 83, п. 31 ст. 85, п. 19 ст. 92, п. 21 ст. 106, п. 10 ст. 138), а також деталізовані й конкретизовані в законах України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про правовий режим надзвичайного стану».

Так, зокрема, відповідно до Закону «Про правовий режим надзвичайного стану» режим надзвичайного стану – це особливий режим, який запроваджується на строк до 30 днів по країні та до 60 – в окремих регіонах. Згідно п. 6 ст. 17 зазначеного Закону, впровадження цього правового режиму передбачає реквізицію лише тих ресурсів, що належать на праві власності юридичним особам.

Реквізиція є виключним способом припинення права власності, яка здійснюється в особливому порядку, спеціально встановленому для неї та за умови повного відшкодування вартості майна, що реквізоване для певної державної або іншої суспільно корисної мети. Майно не може переходити у власність фізичних чи юридичних осіб, а лише у власність держави, або знищуватися.

Слід зазначити, що в законах України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 2.09.2014 [5] та «Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 [6], реквізиція згадується як підстава для видачі сертифікатів про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили). Рішення про реквізицію ухвалює: військове командування; орган, на який Президентом України покладено обов'язки здійснення заходів надзвичайного стану. Під реквізицію підпадають як індивідуально-визначене майно, так і речі, визначені родовими ознаками [7].

О. Дзєра зазначає: «Для здійснення реквізиції необхідними є: по-перше, доведеність загально-корисності тих заходів, заради здійснення яких проводиться реквізиція (зменшення негативних наслідків або недопущення настання негативних

наслідків стихійного лиха, реквізиція майна задля недопущення поширення епідемій, епізоотій тощо); по-друге, реквізиція вимагає безумовного відшкодування вартості майна. У разі настання надзвичайних обставин майно, що реквізується, може бути відчужене у власника за загальним правилом, за умови попереднього та повного відшкодування його вартості» [8].

Оцінка майна, що підлягає примусовому відчуженню, здійснюється юридичними та фізичними особами-підприємцями, які є суб'єктами оціночної діяльності згідно законодавства про оцінку майна. У випадку неможливості залучення до такої оцінки вказаних суб'єктів оціночної діяльності, таку оцінку мають здійснити органи державної влади або місцевого самоврядування за погодженням із власником оцінюваного майна.

Якщо власник майна не надав згоду, з огляду на ситуацію вказані органи можуть здійснити оцінку самостійно. Оцінка майна може бути оскаржена до суду (якщо було відшкодовано вартість майна за цією оцінкою).

Постановою КМ України від 11.3.2020 р. № 211 було встановлено карантин на усій території України з 12 березня по 3 квітня 2020 року.

На цей час було заборонено:

- відвідування закладів освіти її здобувачами;
- проведення всіх масових заходів, у яких бере участь понад 200 осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Спортивні заходи дозволялося проводити без участі глядачів (уболівальників);
- експорт з України товарів протиепідеміологічного призначення (до 1 червня).

Виникає питання, чи є впровадження карантину форс-мажором?

Відповідно до ч. 2 ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», під форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) розуміють: «надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дії суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безладу, вторгнення,

блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, введення комендантської години, експропріація, примусове вилучення, захоплення підприємств, реквізиція, громадська демонстрація, блокада, страйк, аварія, протиправні дії третіх осіб, пожежа, вибух, тривалі перерви в роботі транспорту, регламентовані умовами відповідних рішень та актами державних органів влади, закриття морських проток, ембарго, заборона (обмеження) експорту/імпорту тощо, а також викликані винятковими погодними умовами і стихійним лихом, а саме: епідемія, сильний шторм, циклон, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, замерзання моря, проток, портів, перевалів, землетрус, блискавка, пожежа, посуха, просідання і зсув ґрунту, інші стихійні лиха тощо» [6].

Виданий сертифікат і буде підтверджувати неможливість виконання договірних зобов'язань у цей період часу (як резидентами, так і нерезидентами – пп. 3.6.2 Регламенту ТПП України, затвердженого Рішенням від 18.12.2014 р. № 44 (5)).

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) проголосила, що поширення нового коронавірусу досягло стадії пандемії, бо зачеплені більшість країн і всі континенти. Останнє повідомлення – 11.03.2020 року. Проте Україна на це відреагувала карантинном лише 12.03.2020 р. Відтак, на нашу думку, наслідки пандемії коронавірусу, такі як впровадження карантину, всі заборони та обмеження, що прямо чи опосередковано унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, є нічим іншим, як форс-мажор [9]. Однак виходячи з повідомлення ТПП України, принаймні поки що, не вважає карантин форс-мажором.

Визначення цього явища зустрічається в багатьох нормативно-правових актах. При цьому офіційно закріплено різні його назви: «форс-мажорні обставини», «обставини непереборної сили», «форс-мажор». Водночас усі ці терміни мають однаковий зміст, а тому ці поняття слід сприймати як синоніми.

Щодо дефініції форс-мажору, то логічно застосовувати визначення, яким керуватимуться торгово-промислові палати України (ТПП) у цих відносинах, оскільки лише вони прямо визначені законодавцем як компетентні органи щодо засвідчення обставин непереборної сили.

Із визначення поняття форс-мажору, закріпленого в ст. 141 вже зазначеного Закону [6], сам

по собі факт існування обставини (виникнення пожежі, впровадження воєнного стану тощо) форс-мажором не є. Однак, як слушно зазначає І. Висіцька, «така обставина стане форс-мажорною лише у випадку, якщо особою буде доведено неможливість виконання через неї передбачених умовами договору зобов'язань. Наприклад, якщо постачальник доведе, що не зміг своєчасно поставити зерно внаслідок знищення посівів пожежею. Або виробник товарів, що виготовляються внаслідок переробки вирощеної сільгосппродукції, надасть докази неможливості їх постачання, бо потужності та трудові ресурси підприємства використовуються державою в умовах воєнного стану для потреб оборони» [10].

Пандемія коронавірусу Covid-19, яка характеризується швидким поширенням хвороби, її високою контагіозністю, великим ризиком для життя різних верств населення, високою смертністю, перевантаженням внаслідок цього всієї системи охорони здоров'я спричинила запровадження урядами різних країн досить жорстких обмежень у формі карантинів. Ці обмеження зачіпають нормальне здійснення прав і свобод, відступ від зобов'язань, про які повідомили такі країни, як Вірменія, Естонія, Грузія, Латвія, Республіка Молдова та Румунія.

Слід зазначити, що необхідність наведених відступів від зобов'язань залежить від таких факторів, як характер обмежень та/або їх тривалість.

До таких відступів від зобов'язань у Вірменії, Грузії, Латвії та Республіці Молдова належать ті, що безпосередньо пов'язані з охороною здоров'я і забезпеченням епідеміологічної безпеки населення, зокрема: використання ліків, медичних виробів та інших подібних матеріалів; спрямованість діяльності компаній на постачання продуктів харчування, лікарських засобів, товарів першої необхідності та необхідної для них сировини; регулювання цін на певну продукцію і навіть реквізиція товарів.

Такі заходи «обов'язково впливають на право власності згідно зі ст. 1 Протоколу № 1 до ЄСПЛ у значенні експропріації, контролю над використанням або втручання у мирне користування власністю. Це право дозволяє накладати обмеження в інтересах суспільства або загальних інтересах, а заходи, чітко пов'язані із захистом здоров'я, безперечно розглядаються як такі, що служать законній меті.

Будь-яке позбавлення майна повинне супроводжуватися виплатою компенсації в певний момент, але лише відступ від зобов'язань Вірме-

нії стосується «еквівалентної компенсації», яка виплачується тоді, коли вилучаються товари. Питання стосовно того, чи компенсація, яка вимагається згідно зі ст. 1 Протоколу № 1 ЄСПЛ, повинна відповідати ринковій вартості вилученого майна, буде визначатися тим, що вважається справедливим балансом між державними та приватними інтересами, але з огляду на цілі встановлення значно нижчої вартості може розглядатися як накладення надмірного тягаря на зацікавлених власників. Проте також можуть бути враховані зусилля держави щодо стимулювання економічного відновлення після того, як криза минула» [11].

Слід зазначити, що в Британії у березні 2020 року запроваджувався карантин «воєнного типу». Відповідно до його умов, щодо людей похилого віку в Британії була встановлена «сувора» ізоляція на термін до чотирьох місяців.

Для людей віком понад 70 років у Великій Британії був встановлений карантин за типом мобілізації воєнного часу на термін до чотирьох місяців упродовж наступних 20 днів, – повідомляв ІТВ. Уряд Британії запровадив у зв'язку з цим суворі обмежувальні заходи, зокрема:

- примусова реквізиція готелів як медичних закладів;
- реквізиція приватних госпіталів як лікарень швидкої допомоги;
- закриття пабів, барів, ресторанів;
- термінове виробництво респіраторів для гостро хворих;
- закриття шкіл;
- використання всіх військових лікарень;
- не виключалося повне примусове закриття окремих міст і районів.

Відповідно до повідомлень, розміщених у соціальних мережах, «Головний медичний лікар країни Кріс Вітті та головний науковий радник Патрік Волленс зазначили, що не хочуть чекати кращого часу для запровадження «болісних» обмежень. Вони переживають, що літні люди просто помиратимуть удома через відсутність догляду, тож хочуть почати карантин якомога раніше. Крім усього, прохатимуть родичів, друзів і навіть сусідів доглядати за літніми людьми. Потрібні будуть величезні зусилля всієї спільноти» [12].

Французький парламент також ухвалив закон про надзвичайний стан, що надає уряду особливі повноваження на час кризи, пов'язаної з поширенням коронавірусу.

Закон дозволяє уряду обмежувати свободу пересування та здійснювати реквізицію товарів і послуг протягом двох місяців його дії.

Надзвичайний стан у галузі охорони здоров'я надасть уряду право вживати спеціальні заходи на підтримку французьких компаній, найбільш постраждалих від пандемії.

Закон також дозволяє голові уряду за порадою міністра охорони здоров'я негайно реалізувати комплекс обмежувальних заходів по всій країні. Уряд також матиме право конфісковувати будь-які товари чи послуги, включаючи автомобілі таксі для транспортування персоналу лікарень, для боротьби з пандемією коронавірусу [13].

Слід зазначити, що в практиці ЄСПЛ реквізиція розглядається ширше, ніж в законодавстві України. Часто під нею розуміються різні способи примусового вилучення майна у власника [14].

Варто згадати, що в 2005 р. в Україні реквізиція застосовувалася у вигляді виплати компенсації юридичним і фізичним особам за птицю, вилучену у зв'язку з виявленням в Автономній Республіці Крим випадків захворювання на пташиний грип (розпорядження Кабінету Міністрів України «Про виділення коштів для виплати компенсації за птицю, вилучену у зв'язку з виявленням в Автономній Республіці Крим випадків захворювання на пташиний грип, та проведення профілактичних заходів» від 3 грудня 2005 р.).

Реквізиція масово застосовувалася також під час Чорнобильської катастрофи, коли виникла необхідність масового переселення громадян із постраждалих регіонів, вилучення зараженої худоби тощо.

Висновки. Реквізиція є виключним способом припинення права власності, який здійснюється в особливому порядку, спеціально встановленому для неї, та за умови повного відшкодування вартості реквізованого майна для певної державної або іншої суспільно корисної мети. Законодавство України не передбачає примусового безоплатного вилучення майна у громадян і недержавних юридичних осіб у державну власність (крім конфіскації майна як санкції за правопорушення). У Конституції України прямо визнано, що примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосовано лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі та в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості, а в умовах воєнного чи надзвичайного стану – з наступним відшкодуванням їх вартості (ст. 41). Таким чином, уже сьогодні в Україні встановлено конституційні гарантії неприпустимості безоплатного примусового вилучення об'єктів права приватної власності (тобто безоплатної націоналізації).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.
2. Некіт К.Г. Проблема виплати компенсації власникам бізнесу за період карантину: аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Економіка та право*. 2021. № 1 (60). С. 61–70.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
5. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції : Закон України від 02.09.2014 р. № 1669-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-18>.
6. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр>.
7. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>.
8. Дзера О.В. Реквізиція. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/72469-rekvizitsya.html>.
9. Ведення бізнесу під час пандемії коронавірусу. URL: <https://hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=21541>.
10. Висіцька І. Форс-мажорні обставини: юридичні аспекти для агробізнесу. URL: <https://buh-ua.com.ua/uk/doc/53885/fors-mazhorn-obstavini-juridichn-aspekti-dlja-agrobiznesu>.
11. Джерми МакБрайд. COVID-19 и Конвенция / пер. А. Дроздова, Е. Дроздовой. URL: <https://zib.com.ua/ru/142070-covid-19-i-konvenciya-v-kakoy-stepeni-borba-s-koronavirusnoy.html>.
12. Уряд Британії запровадить карантин «воєнного типу». URL: <https://glavcom.ua/world/observe/uryad-britaniji-vvede-karantin-vojenno-go-tipu-666041.html>.
13. Парламент Франції ухвалив закон про запровадження надзвичайного санітарного стану, що передбачає особливі заходи безпеки у зв'язку з пандемією коронавірусу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2902027-parlament-francii-dav-dobro-na-zaprovadzenna-nadzvicajnogo-stanu.html>.
14. Спасибо-Фатеева І.В., Печений О.П. Чи припиняється право власності на реквізоване майно. Які способи захисту права власності, яке власник вважає порушеним внаслідок реквізиції? *Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі фахівців*. Харків : ЕКУС. 2020. С. 171–172.

Кушнерук Дмитро Володимирович

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОПУСТИМІСТЬ РЕКВІЗИЦІЇ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

У статті є визначається сутність реквізиції та випадки, коли допускається можливість її застосування. Зокрема, у центрі уваги автора є визначення можливості застосування реквізиції в умовах пандемії COVID-19. Визначаються підстави застосування реквізиції, процедура прийняття рішення про проведення реквізиції, види майна, які можуть бути реквізовані, особливості оцінки майна, що підлягає примусовому відчуженню. Особлива увага приділяється визначенню поняття форс-мажору та відповіді на питання, чи є впровадження карантину форс-мажором. Визначено, що сам по собі факт існування обставини (виникнення пожежі, впровадження воєнного стану тощо) ще не вважається форс-мажором, необхідним є доведення неможливості виконання через неї передбачених умовами договору зобов'язань. Досліджуються особливості запровадження карантину та допустимості реквізиції в умовах запровадженого карантину у Британії та Франції. Зокрема, визначено особливості карантину «воєнного типу», який запроваджувався у Британії. В умовах зазначеного карантину допускалися суворі обмежувальні заходи, які включали в себе, у тому числі, примусову реквізицію готелів як медичних закладів та реквізицію приватних госпіталів як лікарень швидкої допомоги. Французьким парламентом також було ухвалено закон про надзвичайний стан, що надав уряду особливі повноваження на час кризи, пов'язаної з поширенням коронавірусу. Зокрема, закон дозволив уряду конфісковувати будь-які товари чи послуги, включаючи автомобілі таксі для транспортування персоналу лікарень, для боротьби з пандемією коронавірусу. Визначено, що у практиці ЄСПЛ реквізиція розглядається ширше, аніж в законодавстві України. Часто під нею розуміються різні способи примусового вилучення майна у власника.

Зроблено висновок, що реквізиція є виключним способом припинення права власності, який здійснюється в особливому порядку, спеціально встановленому для неї, та за умови повного відшкодування вартості реквізованого майна для певної державної або іншої суспільно корисної мети. Законодавство України не передбачає примусового безоплатного вилучення майна у громадян і недержавних юридичних осіб у державну власність (крім конфіскації майна як санкції за правопорушення). У Конституції України прямо визнано, що примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосовано лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі та в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості, а в умовах воєнного чи надзвичайного стану – з наступним відшкодуванням їх вартості. Таким чином, в Україні встановлено конституційні гарантії неприпустимості безоплатного примусового вилучення об'єктів права приватної власності (тобто безоплатної націоналізації).

Ключові слова: реквізиція, пандемія, COVID-19, форс-мажор, карантин, право власності, захист власників.

Kushneruk Dmytro

ON THE ADMISSIBILITY OF REQUISITION IN TERMS OF THE COVID-19 PANDEMIC

The article defines the essence of requisition and the cases when it is allowed. In particular, the author focuses on determining the possibility of requisition in the context of the COVID-19 pandemic. The grounds for the application of requisition, the procedure for making a decision on requisition, the types of property that can be requisitioned, the features of the assessment of property subject to compulsory alienation are determined. Particular attention is paid to defining the concept of force majeure and answering the question of whether the introduction of quarantine is force majeure. It is determined that the fact of existence of a circumstance (fire, martial law, etc.) is not considered force majeure, it is necessary to prove the impossibility of fulfilling the obligations under the terms of the contract. The peculiarities of quarantine and the admissibility of requisition in the conditions of quarantine in Britain and France are studied. In particular, the peculiarities of the “military type” quarantine, which was introduced in Britain, were determined. In the conditions of the specified quarantine strict restrictive measures which included, among other, compulsory requisition of hotels as medical establishments and requisition of private hospitals as ambulance hospitals were allowed. The French parliament also passed a state of emergency, giving the government special powers during the coronavirus crisis. In particular, the law allowed the government to confiscate any goods or services, including taxis, to transport hospital staff to fight the coronavirus pandemic. It is determined that in the practice of the ECtHR requisition is considered more broadly than in the legislation of Ukraine. It is often understood as various ways of forcible seizure of property from the owner.

It is concluded that requisition is an exceptional way to terminate property rights, which is carried out in a special manner specifically established for it, and subject to full reimbursement of the value of requisitioned property for a certain state or other public benefit. The legislation of Ukraine does not provide for the forced confiscation of property from citizens and non-state legal entities into state ownership free of charge (except for the confiscation of property as a sanction for an offense). The Constitution of Ukraine explicitly recognizes that the forcible alienation of private property can be used only as an exception for reasons of public necessity, on the basis and in the manner prescribed by law, and subject to prior and full reimbursement of their value, and in military or state of emergency – with subsequent reimbursement of their value. Thus, in Ukraine the constitutional guarantees of inadmissibility of free compulsory confiscation of objects of the right of private property (i.e. free nationalization) are established.

Key words: requisition, pandemic, COVID-19, force majeure, quarantine, property rights, protection of owners.